

אשכול

העלון השבועי של תלמידי ישיבת "כרם ביבנה".

"כֹּכֵב עֹלָם יִהְיֶה עֲדִיק" (תהלים קי"ב)
 לעת מן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גלדניט ז"ל בן הרבנו ישראל אלעזר ז"ל
 נלב"ע בז באדר א' התשנ"ה תנצבה

ניצבים לפני ה'

מרן ראש-הישיבה שליט"א

ראש השנה

א' תשרי

ה'תשע"ג

גיליון מס' 230

(שנה שישית)

זמני השבת

הדלקת נרות	הדלקת נרות	יחזילים
18:03	19:17	
18:24	19:19	הל אביב
18:24	19:19	כרם ביבנה

"שי עירך נשפחה ארצה"
 לעילוי נשמת
 מרת דבורה בת ר' אהרון ז"ל
 נלב"ע ב' בסיון תשע"א
 ת.נ.צ.ב.ה.
 הוקדש ע"י משפחת יוסקוביץ
 ולעילוי נשמת
 מאיר אברהם בן ר' שמעון ז"ל
 נלב"ע בכ"ט אב תשע"ב
 ת.נ.צ.ב.ה.

בדרך כלל פרשיות ניצבים וילך מחוברות. צירוף המושגים "ניצבים וילך" הוא פרדוקסאלי. "ניצב" משמעותו עמידה במקום, ואילו "וילך" מורה על התקדמות. ברם לביטוי ניצב יש משמעות נוספת, וכמ"ש ב'אור החיים' שהוא לשון מינוי כמו "ניצב על הקוצרים", שהוא ממונה עליהם. ובאיוב נאמר "ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה'". לקבל ממנו מינוי ותפקיד. ואף כאן כולנו ניצבים לפני ה', כל אחד לפי תכונתו, מקבל את משימת חייו. וכשהוא ממלא את תפקידו כראוי, ואינו פוזל לתפקיד אחר, הרי הוא הולך ומתקדם.

האדם נקרא מהלך, לעומת המלאך שנקרא עומד - "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה". המלאך ממלא את תפקידו משום שלכך נברא, ואין לו בחירה חופשית למלא שליחותו או לסרב, וא"כ אין לו תוספת מעלה כשמקיים את שליחותו. אך האדם, בעל בחירה חופשית, מהלך ממדרגה למדרגה כאשר ממלא תפקידו כראוי.

הנצי"ב האריך בפרשת עקב עה"פ "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך- כי אם ליראה את ה', ללכת בדרכיו ולאהבה אותו וכו'", שאין הכוונה שמכל אחד מישראל נדרשות כל החובות הללו, אלא שמהזקנים ומתלמידי החכמים נדרשת מדת האהבה, ומהמנהיגים דורשים מדת היראה, כיוון שמפתחות הקופה הציבורית בידיהם, וכן משאר חלקי העם כל אחד ע"פ תפקידו ישנן תביעות מיוחדות. "וכל אחד מכתות הללו אינו דומה לחבירו בשאלת הקב"ה ממנו, ומשום זה כתיב בפרשת אתם ניצבים היום כולכם- 'ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם וכו''. ולכאורה מה מקרא חסר אילו כתיב 'אתם ניצבים היום כולכם לעברך בברית ה'' והכל בכלל. אלא שלכל אחד ברית בפני עצמו ומה ששואל הקב"ה מזה אינו שואל מזה, וכמעט ש(מה שהקב"ה שואל מכת אחת), אסור לכת השנייה" וע"כ העוסקים בתורה אינם רשאים להמיר את עסקיהם ולהיטמן באהלי שם. ועל זה אמרו שהעוסקים בצרכי ציבור אינם רשאים להמיר את עסקיהם ולהיטמן באהלי שם. ועל זה אמרו "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה", אף שאין דבר מעולה מקבלת פני השכינה, אלא שמי שמוכשר לעסוק למשל בקליטת עלייה אין רשאי להיבטל מזה ולעסוק ברוב עיתותיו בתורה ובאהבת ה'. ואף כלפי העוסקים בתורה כתב הרב קוק זצ"ל שיש שיצאו לתרבות רעה מפני שבגדו בתכונתם האישית ועסקו בחלק תורה שאינו מתאים להם.

על כך אנו מתוודים, לדבריו, בסוף תפילות יוה"כ: "אלוקי, עד שלא נוצרתי איני כדאי, ועכשיו שנוצרתי- כאילו לא נוצרתי". העובדה שלא נוצרתי עד היום מלמדת שהעולם לא היה חסר בלעדי, ואם נוצרתי עתה, כנראה שהגיעה השעה שאני צריך למלא את תפקידי המיוחד. ואילו הייתי ממלא את תפקידי כראוי, הייתי כדאי. אבל כיון שאין מעשיי מכוונים לתכלית שלשמה נוצרתי, שוב איני כדאי- כמו קודם לכן.

זהו שהעידה התורה על משה "וילך משה", להיכן הלך? אלא שביום האחרון לחייו- "בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום"- העידה עליו התורה שכל ימיו היה מהלך, ולעולם לא עמד.

בספרי חסידות מבואר שכשכתוב בתורה "היום" הוא רמז לר"ה, ואנו ניצבים היום לקבל את תפקידנו המתאים, ולוואי שנדע לבצעו כראוי כדי שנוכל לומר שביאתנו לעולם הייתה כדאית...

שאלה: האם מותר להפסיק באמירת היודוי (הנדפס בסידורים) בין סדרי התקיעות דמיושב - בין סדר תשרית לסדר תש"ת, ובין סדר תש"ת לסדר תר"ת?

תשובה: איתא בראש השנה (לד ע"א): אתקין רבי אבהו בקסרי: תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. וטעמו, למסקנא דמילתא: מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי יליל. ובהמשך: "מתקיף לה רב עזריא: ודלמא ילולי הוה, וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה! - דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה. - מתקיף לה רבינא: ודלמא גנוחי הוה, וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה! - דהדר עביד תקיעה שברים תקיעה. - אלא רבי אבהו מאי אתקין? אי גנוחי גנח - הא עבריה, אי ילולי יליל - הא עבריה! - מספקא ליה דלמא גנח ויליל. - אי הכי, ליעבד נמי איפכא: תקיעה, תרועה, שלשה שברים ותקיעה, דלמא יליל וגנח! - סתמא דמילתא, כי מתרע באיניש מילתא - ברישא גנח והדר יליל. ע"כ.

והתוס' (שם לג ע"ב) עמדו על מה שהיה מנהגם לתקוע בתפלה על מלכויות תשרית, על זכרונות תש"ת ועל שופרות תר"ת, דלכאורה היו צריכים לתקוע תשרית תש"ת תר"ת אכל חד וחד כדי לצאת מן הספק דר' אבהו (ואכן יש נוהגים כן). וכתבו שעל מנהג זה תמה ר"ת וכו', ולכן הנהיג ר"ת לתקוע בכלום תשרית דהשתא נפיק מכל ספיקי וליכא אלא הפסק, ובכך לא משנים המנהג ביותר. ועוד כתבו ליתן טעם על מנהגם, דס"ל כמ"ד "אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים" (שם לד ע"א), וכיון שעשו מיושב כל הספקות של תורה ושל סופרים, לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא. ע"כ. ומכאן משמע דס"ל לתוס' ור"ת שיש ספק איזו היא התרועה הנכונה, ורק אחת מהם אמת. וכן משמע ממה שפסקו הרמב"ם (פ"ג מהל' שופר הל' ב-ג) ומרן השו"ע (או"ח ס"ו תקצ סע"ב), שתוקעים בר"ה תשרית, תש"ת ותר"ת, כדי להסתלק מן הספק היאך היא תרועה האמורה בתורה. וכ"כ עוד רבים מן הראשונים, והדברים עתיקים.

אולם הרא"ש (פ"ד דר"ה ס"ו י) הביא תשו' רב האי גאון שכתב בזה"ל: אל תחשבו כי נפלה בימי ר' אבהו ספק בדבר זה, שהרי משניות קדומות אחת אומרת "שלש יבבות" (ר"ה פ"ד מ"ט) ואחת אומרת "שלש שברים" (נראה דכוונתו לברייתא המובאת בר"ה לג ע"ב) וקאמר אביי בהא פליגי. וכך היה הדבר מימים קדמונים מנהג לכל ישראל מהם עושים תרועה יבבות קלות. ומהם עושים יבבות כבדים שהן שברים. אלו ואלו יוצאין ידי חובתן... ולא פלוגתא היא שיהו מטעים אלו את אלו, אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה. וחכמים של הללו מודים הם כי שברים תרועה הם וחכמים של הללו מודים כי יבבות תרועה הן. וכשבא ר' אבהו ראה לתקן תקנה שיהו כל ישראל עושין מעשה אחד ולא יהא ביניהם דבר של הדיעות נראה כחלוקה. עכ"ל. ומשמע לפי דבריו שכל שיטות התקיעות נחשבים תרועה, והתקנה היא רק כדי שיהו כל ישראל עושין מעשה אחד.

והנה, לכאורה נידון דידן הוא נפקא מינה בין השיטות הנ"ל לגבי סדרי התקיעות: אם רק אחד מהם אמת (כשיטת הרמב"ם ור"ת וסיעתם) - א"כ אסור להפסיק באמירת וידוי בין סדרי התקיעות, משום שמפסיק בין הברכה לבין עשיית המצווה. אך אם כולם אמת (כשיטת רב האי גאון) - א"כ כבר יצא ידי חובתו בסדר תשרית, ויכול להתוודות בין הסדרים.

וכתב השו"ע (או"ח ס"ו תקצב סע"ג): לא ישיח, לא התוקע ולא הצבור, בין תקיעות שמיושב לתקיעת שמעומד; ואין צריך לומר שלא ישיחו בין ברכה לתקיעות, אם לא בענין התקיעות. ע"כ. ובסוגריים שם הובא בשם מרדכי ומהרי"ל בזה"ל: מיהו בענין התקיעות והתפלות אין הפסק, ע"כ. ובמשנ"ב (סקי"ב) כתב וז"ל: ועיין בדרך החיים שדעתו דבין הברכה עד סוף תקיעות דמיושב אסור להפסיק אפילו בתפילות, לכן לא יאמר היהי רצון הנדפס במחזוריים בין התקיעות דמיושב, רק יהרהר בלבו ואל יוציא בפיו, או שיאמר היה"ר אחר גמר התקיעות דמיושב. עכ"ל. ואמנם בשעה"צ (סקט"ו) כתב שדעת היעב"ץ בסדורו להקל בזה, ולדעתו כוונת המגן אברהם דבשעת התקיעות אין לשוח היינו רק בין ברכה לתקיעה. והכריע דבמקום שנוהגין כן אין למחות בידם.

ולכאורה י"ל, דאיכא ספק ספיקא לקולא להתיר לומר היודוי, דשמא הלכה כשיטת רה"ג שכולם אמת, ואת"ל דלית הלכתא כוותיה אלא כהרמב"ם שרק אחד מם אמת, מ"מ יש כאן ספק שמא סדר תשרית הוא הנכון וא"כ כבר יצא י"ח ויכול להפסיק.

אך הגר"ע בשו"ת יביע אומר (ח"א חאו"ח ס"ו לו) כתב, שאין זה ספק ספיקא, משום דכולהו חד ספיקא הוא, שמא יצא י"ח בתשרית או לא. והאריך

להוכיח כן מכמה וכמה מקומות, ע"ש ותרו"צ. ועוד כתב שם, דאף לפמ"ש הש"ך (חור"מ ס' קי סק"ג, כללי הס"ס ס"ק י"ב) דכשהספק האחד מתיר יותר מן השני, לא אמרינן דחד שמא הוא. ע"ש. וא"כ הכא שהספק הראשון שמא יצא י"ח לגמרי בתשרית (כדעת רה"ג), מתיר יותר מן השני, שהוא רק שמא יצא י"ח מספק (דספק זה אליבא דהרמב"ם), ועדיין חייב לשמוע תש"ת ותר"ת, דסד"א לחומרא. מודה בכה"ג דלא חשיב ספק ספיקא. ועוד, שמכיון שתיקן ר' אבהו תשרית תש"ת תר"ת, א"כ אף לדברי רב האי גאון יש חיוב מדרבנן לשמוע תשרית תש"ת ותר"ת, וא"כ הוא הפסק אף לדידיה. עכ"ל. ועי"ל, דהא פסקינן הלכתא כהרמב"ם, וא"כ היא גופא הספק האם יצא י"ח בתשרית או לא (דלכך הוצרכו לתקוע ל' קולות כדברי ר' אבהו אליבא דהרמב"ם ודעימיה), ולכן א"א להפסיק ביניהם בוידוי.

ועוד כתב שם (וכן בשו"ת יחיה דעת ח"א ס"ו נה), דלכאורה אפ"ל ההיודוי הוא מענין התקיעות (ודמי לגביל לתורי. ברכות מ ע"א) ולא חשיב הפסק, משום שטעם התקיעה הוא כדי שנתעורר לתשובה, וכמ"ש (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", וא"כ היודוי אינו מפסיק, אך דחה סברא זו, משום שטעם זה אינו אלא רמז בעלמא, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד), וז"ל: "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה". וא"כ אין לומר שהיודוי מענין התקיעות.

והביא דברי מהר"ח בשער הכוונות (דף צ ע"א), שהאר"י הקדוש היה מתוודה בר"ה בשעת התקיעות. והיאך לא חשש להפסק? ודוחק גדול לומר שפסק כדברי רה"ג ולא כהרמב"ם וכל שאר הפוסקים, ולכן כתב, שהאר"י ז"ל נמשך כדרכו בקודש אחר דברי הוזה"ק (פ' פינחס דף רלא ע"ב) דס"ל שכל סדרי התקיעות אמת וכולם נצרכים (משא"כ לדעת רה"ג, רק אחד נצרך מעיקר הדין, אך ר' אבהו תיקן את כולם כדי שיהו כולם עושין מעשה אחד כנ"ל), וז"ל: "ועל דא לא ידעי הני בבלאי רזא דיבבא ויללותא, ולא ידעי דתרוייהו אצטריכו, יללותא דאיהו דינא תקיפא, תלת תבירין דאיהו דינא רפיא, אינון לא ידעי ועבדן תרוייהו, ואנו ידעינן ועבדינן תרוייהו, וכלא נפקין לארח קשוט", ע"ש. ולכן חשוב כהתחיל במצוה מיד עם תקיעה הראשונה, ומותר להפסיק כששוהה התוקע בין סדר לסדר, ואין כאן חשש הפסק כלל לדברי הוזה"ק. ומש"ה עביד עובדא רבינו האר"י ז"ל להפסיק בוידוי, ונשען ע"ד הוזה"ק. אך לדעת הש"ס בכלי הוא ספיקא כדברי הרמב"ם.

ובר מן דין, דן שם מצד שאין להתוודות ביום ר"ה, כדכתיב (נחמיה ח, י) "לכו אכלו משמנים" וכו', וכ"כ הב"י (ס"ו תקפד) שיש לדלג כל לשון חטא, ולאפוקי מד' מור"ם בהג"ה (ס"ו תקפד סע"א) דאומרים אבינו מלכנו על הסדר בר"ה. והאר"י שהיה בוכה בר"ה (כמ"ש בשעה"כ וכן בכה"ח ס"ו תקפב ס"ק ס) ודאי שלא היה מביא עצמו לבכי, אלא משום רום מעלתו היה מגיע מעצמו לידי התעוררות בתפילה, וזה מותר (כמ"ש הרמ"א (או"ח ס"ו רפח סע"ב), וכ"כ הט"ז (שם סק"ב) על רבי עקיבא שהיה בוכה בשבת). ואכמ"ל.

ולכן פסק הגר"ע שהעיקר כדברי הש"ס והפוסקים דאין להפסיק בוידוי בין התקיעות (ומ"מ כתב שאין למחות בתוקף במי שנוהג להתוודות, ובפרט שיש להם אילן גדול לסמוך עליו).

אמנם, הגר"צ אבא-שאלו זצ"ל בשו"ת אור לציון (ח"א או"ח ס"ו טל) כתב שמותר לומר היודוי בין סדרי התקיעות ואין בזה משום הפסק. וטעמו ונימוקו עמו, דדמי למ"ש השו"ע בהל' פסח (או"ח ס"ו תעה סע"ב), שמי שאין לו ירקות לטיבול ראשון אלא מרור, יכרך עליו בטיבול ראשון בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור, ובטיבול שני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה. וכתבו הפוסקים (עי' תוס' פסחים קטו ע"א ד"ה מתקיף, מ"ב שם סק"ו ובשעה"צ שם ס"ק כו-כו) שלכתחילה בטיבול ראשון יאכל ממנו פחות מכשיעור, ובשני יאכל כשיעור, והמצוה וההגדה לא חשיבי הפסק, דכיוון שהתחיל במצוה - דהיינו שאכל מעט - שוב לא חשיבי אכילת המצה וההגדה כהפסק. וא"כ היה לנידון דידן, דהיודוי לא הוא הפסק בין הסדרים, ואף להרמב"ם וסיעתו שרק אחד מן הסדרים אמת ועבדינן לכולהו משום ספיקא, מ"מ חשיב "מתחיל במצוה", משום שלכ"ע צריך לתקוע פשוטה לפניו, ואף אם הסדר השני או השלישי אמת והראשון לא, מ"מ תועיל התקיעה שבתחילת הסדר הראשון להיחשב כהתחלה, ואף אם נאמר שקלקל כמה שתקע אחריה שלא כהוגן, תועיל הפשוטה שבסוף הסדר הראשון ותהיה כפשוטה לפני סדר שני. וכך נבוא חשבון בין סדר שני לשלישי. וא"כ מ"מ יש כאן פשוטה לפניו וחשיב כהתחיל במצוה ואין היודוי הפסק. ואף להסוברים שיש לאכול כזית אף

והניף הגרע"י ידו בשנית בשו"ת יבי"א (ח"ג או"ח סי' לב), לאחר שכתב לו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (כתשובה לדבריו בח"א), דאע"פ שמנהגם שלא לומר היודי, מ"מ משמע מדברי השעה"צ (הובאו לעיל), דס"ל שאין סתירה מהגמ' דידן למנהג האר"י ז"ל, ולכן במקום שנוהגים כן אין למחות בידם. ואף שמדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' שופר ה"ג) משמע דהוי ספק גמור, ודלא כרה"ג, מ"מ בקרית ספר שם משמע דכיון שתקע תשר"ת יצא י"ח מה"ת, ולא הוי כשח בין ברכה למצוה, שהרי מה"ת יצא י"ח בתשר"ת. עכת"ד הגרי"ש. והשיב לו הגרע"י באריכות, וסיים: "על משמתי אעמודה שמעיקר הדין יש להורות שאין להתודות בין סדרי התקיעות רק בהרהור הלב". אמנם שוב כתב שאין למחות בחזקה, אלא למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מנייה, ודברי חכמים בנחת נשמעים.

ולאחר שנתפרסמה תשובת האול"צ הנ"ל, שוב דן הגרע"י בנידון זה (ביבי"א ח"ח או"ח סי' מט) להשיב על דברי הרב אול"צ, וכמעשהו בראשון כך מעשהו בשני ובשלישי, שלכתחילה אין להתודות בפה בין סדרי התקיעות.

ותצא דינא: הרוצה להתודות בין סדרי התקיעות יתוודה בהרהור הלב בלבד, ובכך יתלק מן הספק והמחלוקת: הפסק אין כאן, ומעלת היודי יש כאן (ולכן ראוי לתקע להפסיק מעט בין הסדרים, כדי שיוכלו להרהר את היודי). ומ"מ אין לעורר עצמו לבכות ברי"ה, אך אם בא לידי בכי בויודי הלב או בתפילה אין בכך כלום. ובזמן התקיעות ממש נראה שאין להתודות אפילו בלב, אלא יכוון לצאת י"ח שמיעת קול שופר ותו לא מידי. ויקיים בנו במהרה (ישעיהו כז, יז): "וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל, וְכָאֵז הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לָהּ בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם". אכ"ר.

בטיבול ראשון, כנראה שהאר"י הקדוש סבר שאין צורך בכזית. עכת"ד הרב אול"צ.

והגר"ד יוסף (בירחון אור תורה אלול ה'תשנ"א, סי' קס) כתב באורך להשיב על ראיית הגר"צ, דאיכא ספיקא אם מיקרי מתחיל במצוה, כיוון די"א שהתקיעה לפני ולאחריה היא רק לצורך התרועה, וא"כ תקיעה לבדה אינה התחלת המצוה. וסיים שיש לקיים דברי אביו הגרע"י שאין להפסיק בויודי בין התקיעות. ועוד, שהגר"צ עצמו בסו"ד הביא לדבריו מתשובת הרשב"א (ח"א סי' רמד) שנשאל בעניין שליח ציבור שביקר על מקרא מגילה וקרא מקצתה, ושמעו קול קטטה בחוץ ויצאו מקצתן ואח"כ חזרו, האם צריך הש"צ לברך ולחזור מראשה. והשיב הרשב"א שאפילו אם שהה כדי לגמור כולה לא יחזור, ואם חזר ובירך ברכתו לבטלה. ולא עוד אלא אפילו אם שח אין השיחה הפסק (א"כ שח בין הברכה לתחילת הקריאה), ואף שלכתחילה ראוי שלא להסיח דעתו עד גמר המצוה כדי שיכוון לבו, מ"מ בדיעבד אינו חוזר ומברך. ע"כ תשובת הרשב"א. ומכאן הוכיח הגר"צ שהשיחה אינה מבטלת את הברכה, ואף שאין ההיתר לכתחילה, מכל מקום כיוון שלפ"ד האר"י מעלת היודי בשעת התקיעות גדולה מאוד, חשיב שעת הצורך ודמי לגביל לתורי (ברכות מ ע"א. ודלא כדברי הגרע"י שדחה סברא זו), ולכן מותר להתודות אף לכתחילה. וע"ז כתב הגר"ד יוסף דמשמע שאף לדברי האול"צ כל ההיתר הוא משום דהוי כמו בדיעבד ושעת הדחק, ואף כשהתחיל לכ"ע אסור להפסיק לכתחילה, ועוד שיכול להתודות בלבד וא"כ לא הוי שעת הדחק, דאכתי מרוויח את מעלת היודי, ולכן אסור לכתחילה להפסיק בויודי בין הסדרים. ומ"מ בדיעבד אם הפסיק אינו חוזר ומברך, דסב"ל (וכ"כ למסקנא הגרע"י בתשובה הנ"ל ביבי"א).

אמונה וביטחון

פנינים

משולחן ערוך

עזרא לרד (א')

השעות בעבודה לצורך ת"ת וגמ"ח וכדו' ולסמוך על ה' שיעזור לו מבחינה כלכלית.

בהקשר לזה, יש סיפור מעניין על רבי ישראל מסלנט (מייסד תנועת המוסר) שהעביר דרשה בביהמ"ד על הנושא הנזכר שכלל תרבה האמונה אצל האדם בקב"ה שהוא הזן ומפרנס לכל, כך יוכל לצמצם אצלו את כמות שעות המלאכה. שמע זאת אחד מהקהל והתלהב, לאחר כשבועיים ניגשה אשתו של אותו אחד לר' ישראל והתלוננה בפניו שמאז דרשתו, בעלה ממאן לעבוד (ובינתיים הם נופלים לחובות) ובמקום זאת קנה כרטיס הגרלה וסומך עליו שיזכה ב-1,000,000 רובל. אמר לה ר' ישראל תקראי לבעלך. נכנס בעלה אצל ר' ישראל. איך שראה אותו ר' ישראל אמר לו: "אני רואה שאתה אדם רציני ואני אשמח לעשות אתך עסקה". שמח אותו האיש על הזכות שנפלה בחלקו לסייע לרב מבחינה כלכלית, אמר לו: "שמעתי שיש לך כרטיס הגרלה ששווה מליון רובל (כשתזכה בהגרלה) ואני אשמח לקנות אותו בחצי מליון" לשמע דברי הרב פקח האיש את עיניו והסתכל על הרב בעיניים גדולות ובפנים צוהלות "ככךןןןןןן!!!" ודאי שאני אשמח למכור לרב את הכרטיס" ענה לו ר' ישראל: "נכשלת במבחן!!! אם באמת היית מאמין שהכרטיס הזה שווה מליון רובל, בחיים לא היית מוכר לי את הכרטיס. כנראה שיש לך חסרון באמונה, לכן חזור נא לביתך ופיס את אשתך על דבר אשר הרגתה וחזור למלאכתך". מסיפור זה יש לנו ללמוד שהדרגה הזאת לא מגיעה ברגע אחד, אלא יש לעבוד עבורה בהדרגה ובסובלנות ורק אז אפשר להגיע למדרגה נעלית זאת של צמצום שעות מלאכה עבור ריבוי בלימוד תורה וקיום מצוות.

אני מאחל שנה טובה ומתוקה לכל בחורי הישיבה ולכל מי שקרא את הכתבה תזכו לשנים רבות נעימות וטובות עם אמונה חזקה בבורא שהוא משגיח על כל ברואיו ואינו מקפח שכר כל בריה ושנוזה שהקב"ה יחתום אותנו בכל הספרים הטובים, ושנוזה לחזות השנה בביאת משיח צדקנו ובבניין אריאל שיבנה במהרה אמן ©.

ראש השנה זהו הזמן הכי חשוב בכל השנה, מכיוון שאז הקב"ה קובע מה יהיה עם האדם במשך כל השנה כולה כמ"ש חז"ל (ביצה טז). "תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חזוהא כל מזונותיו של האדם קצובים לו מר"ה ועד יו"כ (הבא) חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יו"ט והוצאת בניו לתלמוד תורה (וי"א אף הוצאות לסעודת ר"ח) שאם פחת פחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו וכו'" וכן כתבו (ב"ב י. כשם שמזונותיו קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו קצובין לו מר"ה", ומכ"ז יש לנו ללמוד שאין ריבוי ההשתדלות במלאכה מועיל מאומה אלא הכל תלוי באמונה של האדם, כי אם באמת ההשתדלות היא זאת שמביאה את הריווח במלאכה איך יכול להיות מישוה שעובד 6 שעות ביום ומתפרנס בכבוד וכל משפחתו מסופקים ואינן צריכים תוספת שכר כדי להתקיים ועליו נאמר "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" ולעומת זאת יכול להיות אדם שעובד באותה מלאכה בדיוק כמו שיש לאותו אדם הנוכר לעיל ולא מספיק לו 6 שעות בלבד אלא הוסיף עוד 3 שעות מלאכה כך שעובד 9 שעות ביום ועכ"ז הוא ומשפחתו עדיין אינן מסתפקים בכסף שיש להם ומרגישים שצריכים עוד ממון וכמאמר הכתוב "אוהב כסף לא ישבע כסף" וכן - אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו, וכ"ז למה? כי הקב"ה מבקש מכל בני האדם להאמין שהוא הזן ומפרנס לכל וככל שתרבה האמונה כך תרבה ההשגחה הפרטית על אותו אדם מאמין.

ובאמת נשאלת השאלה - שלכאורה לפי זה אין בחירה, כי מה לו לאדם אם יעבוד 6 שעות או יעבוד 9 שעות הרי בסוף ירוויח את השכר הקצוב לו מר"ה? אלא נראה שיש 2 דרכים: 1) שכמו שהקב"ה חפץ שהשמש תזרח בבוקר וכן הלבנה והכוכבים בלילה כך חפץ הקב"ה שיהיה לאדם בחירה חופשית (רמב"ם הל' תשובה ה, ב) ועפ"י הבחירה של האדם הקב"ה יקציע לו שכר. 2) שבאמת מי שעובד יותר שעות ירוויח יותר אבל יבזבז אותו ע"י תשלום לרופאים וכו' כך יוצא שלא נהנה כ"כ מהכסף שהרוויח. מזה יש לנו להסיק שהקב"ה נותן שכר המתקיים - כתלות באמונה שיש לאדם, דהיינו ככל שאדם מפתח אצלו את האמונה שה' הוא הזן ומפרנס לכל, אז יכול לצמצם אצלו את כמות

הרב נתנאל ברקוביץ שליט"א
בוגר הישיבה ותלמידו של רה"י זצ"ל

"תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח - מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת - מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג - אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ואמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות. מלכויות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה - בשופר" (ר"ה טז ע"א).

ההקשה הגר"י הוטנר זצ"ל דעוד יכולים אנו להבין שעל ידי אמירת הזכרונות כביכול עולה זכרוננו לפני הבורא יתברך, דהיינו שישנו מעשה ותוצאה, אך אמירת המלכויות אינה כדי שתמליכוני אלא היא עצמה ההמלכה, ומהו פשר עומק דברי חז"ל?

ונראה לומר כי הבאת העומר בפסח, שתי הלחם בעצרת ונסוך המים בחג, פעולתן הרוחנית שווה - וכמקבילה להם היא אמירת המלכויות בר"ה. בטבעו של עולם האדם הינו יצור חסר הנצרך הזדקק לסביבתו ואולי יותר מכך נזקק הוא לנותן לחם לכל בשר. צורך תמידי זה יוצר מערכת התקשרות עם הבורא וממילא הקרבה אליו גדלה. עצם המציאות שהאדם מגיע להבנה שלולי החסד הגדול שמשפיע ה' עליו בכל עת, יוצרת קשר רוחני עמוק עם הקב"ה.

"שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים. (יומא ע"א).

כמו בירידת המן - שמוטל היה על כל אחד להקביל את פני אביו שבשמים ומתוך כך לכוון את ליבו אליו, כך גם כל הודאה בחסדיו היומיומיים תגרום הבאת העומר בפסח, שתי הלחם בעצרת, ניסוך המים בחג, שפעולות אלה מביעות את הרגשת הקרבה זו. בכל ברכה שמודה

לה, טמונה הכרזה על שלטונו המוחלט. והרי מבלעדי זה הרי חשוב הוא כגזלן כמו שדרשו חז"ל "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה הרי הוא כאילו גזול לקב"ה". הנעלה שעשה ויעשה ה' עמנו ומודים אנו בזאת שהכל בבעלותו, וחזור הדבר שמושפע עלינו שפע גדול ורב יותר. והם הדברים גם בדברי חז"ל אמרו לפני מלכויות. וביאור הדברים הוא:

"ירא את ה' בני ומלך" (משלי כד) מהו ומלך? המליכהו עליך, דבר אחר ומלך - המלך יצר טוב על יצר הרע שנקרא מלך שנא' (קהלת ט) ובא אליה מלך גדול וגו' ... ירא את ה' בני ומלך, וכל מי שהוא ירא מן הקב"ה סופו להיעשות מלך. ממי אתה למד - מאברהם, ע"י שנתירא מן הקב"ה נעשה מלך, שנא' (בראשית כב) "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה". ומנין שנעשה מלך? שנא' (בראשית יד) אל עמק שוה הוא עמק המלך" (במדבר רבה פרשה טו).

שלושה שלבים מתגלים לנו בדברים אלו שישנם בהמלכת מלך. הראשון - המלכת הבורא על עצמו, דהיינו כל מעשיו רצונותיו ונטיות נפשו מופנים לרצונו של המלך. כאשר יהודה אומר קבל עם ועולם "צדקה ממני", מגלה הוא את היכולת המרוממת ביותר להשליט את האמת, שהיא מידתו של הקב"ה, על יצרו. ולכן זכה למלכות חיצונית המשפיעה על כל הסביבה כולה. גם מלכותו של יוסף היתה ביטוי של כוחות מלכות פנימיים ולא מלכות בכוח הזרוע.

ובאים אנו להבנת דברי חז"ל הנ"ל "שכל מי שירא את ה' סופו להיעשות מלך". כוח המלכות הפנימי מייצא מסגרת חיצונית, ומתוך כך מולך הוא גם על אחרים. כל האפשרות שישנה לאדם להתעלות למדרגת מולך ברוחו, מתאפשרת רק על ידי סיועו של הקב"ה - "אלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו".

ואיך מגיעים לכך? עצם ההרגשה שהכל שלו, היא זו שנותנת את היכולת באופן פנימי וחיצוני גם יחד לכבוש את המלוכה.

מעתה הרי דברי חז"ל שפתחנו בהם מובנים היטב. כל הפעולות כולם מטרתם אחת - לגלות את מלכות ה' בעולם, וממילא אמרו לפני מלכויות - היינו ההמלכה הפנימית על כוחות הנפש שיוצרת שפע רב הנותן את היכולת להגיע לתוצאה "כדי שתמליכוני עליכם"...

הרב בן-ציון אלגאזי שליט"א

איתא בר"ה דף כ"ט. דמי שחציו עבד חציו בן חורין, אינו מוציא את מינו ואפילו עצמו אינו מוציא - כיון דשומע התקיעה מחצי עבדות דאינו בר חיוב, ואינו יכול להוציא החצי בן חורין.

וקשה לכאורה מ"ש משנים שעשו גבי שבת, דאם זה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים - דחשוב כאילו שניהם עשו המלאכה כמבואר בשבת דף קב. במתניתין שם, וה"נ נאמר דחשוב כאילו החצי בן חורין תוקע לעצמו, והחצי עבד תוקע לעצמו, כיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול דכל חצי אינו יכול לתקוע לבד!

מול פוז!
לישראל קולקר, לאירוסיו.

מערכת "אשכולות" מאחזלת
לקוראיה שנה טובה ומבורכת!

"הם נכנסו אל הקודש פנימה להתברך בשנה טובה. אב ובן. הגאב"ד יושב בראש השולחן לוחץ ידיהם בחום, מלטף בחביבות את סנטרו של הבן.

"הייתי אז ילד בן גילך בערך כאשר המצב בגרמניה נעשה יותר ויותר מסוכן. ההורים חששו לחיים של עצמם, וחששו עוד יותר לגורל הילדים. 'מארגנים רכבת, קינדר-טרנספורט לילדים. הילדים יהיו באנגליה המרוחקת עד סוף המלחמה ואז נוכל לקחת אותם ולהיפגש עימם.'"

לו רק ידעו בפתחה של איזו מלחמה הם עומדים ...

"עם מזוודה קטנה עליתי לרכבת. יחד איתי נסעו מאות ילדים. פגשתי ביניהם את חברי והוא נהיה לי למקור נחמה. כשהייתי לידו, לא הייתי ממש לבד. בלילות, אכול מגעוגועים, חלמתי על אבא ואמא, על הבית שנשאר מאחור.

"כעבור ימים ספורים הגיעה הרכבת לאנגליה, ירדנו ממנה ונאספנו על ידי המשפחות המאמצות.

"אני בסיעתא דשמיא, הייתי אצל משפחה חמה והעיקר - שומרת תורה ומצוות. היו ילדים שהגיעו לבתים מפוקפקים, ונוסף על צער הבדידות, היה עליהם להתמודד עם קושי קיומי, עם הצעקות ולעיתים גם עם הרעב.

"נשלחתי ללמוד בבית ספר יהודי בלונדון. לא ידעתי את השפה אבל לא היה בכך קושי. מחצית מהכיתה לא ידעה אנגלית, המחצית הזו דיברה בגרמנית שוטפת. הילדים האלו הרי הגיעו איתי ברכבת.

"לרגל יום הולדתו של המלך, הוא עומד לעבור במרכבתו באזור שלנו, נתבשרנו אחרי תקופה ששהינו שם. למלחמה הנוראה לא נראה באופק סוף. התרגשנו מהבשורה, ומהרגנו עם שאר ילדי בית הספר לדאוג לנקות את השטח שסביב בית הספר עד שיבטיח מניקיון.

"ביום המיועד עמדנו כולנו על המדרכות ההומות אדם. אזרחים אנגליים קרים ויהודים - כולם לבושים בכגדים חגיגיים וממתינים בצפייה לבוא המלך.

"עצרתי נשימה, מעודי לא ראיתי מלך בעיני.

"והנה - קול תרועה נשמע, גודוד פרשים על סוסים אבירים חולף לפני בדהרה. אחריהם צועד באחידות מפליאה משמר חיילים יפפה. כולם לבושים בכגדי פרווה לבנים, וצווארון פרווה שחור. והנה, לפתע שקט דומם - מרכבה מפוארת, שלא ראיתי כמוה מימי, רתומה לשני סוסים אבירים צחורים, מתקרבת.

"המרכבה התנהלה בכבוד וברוגע. אזרחים קדו ונופפו למלך לשלום.

"על ידי עמד כל הזמן יידי. חברים היינו בגרמניה. יחד השתובבנו, למדנו בריצנות, ופחדנו שהרשעים עלו לשלטון. והנה עכשיו אנחנו עומדים ביחד מביטים במרכבה של המלך, עוצרים את הנשימה כשהיא מתקרבת אלינו. 'הנה המלך, מציץ מבעד לוויילון של המרכבה', אמרתי לידידי בהתרגשות. חברי לא הגיב הסבתי את פני לראות מה ארע לו והנה - הוא לא נמצא לידי בכלל, לפני רגע היה כאן. בדיוק שהמלך התקרב לידנו הוא מצא זמן ללכת? " ניסיתי לחפש אותו בעיני בין ההמונים, לפתע מצאתי אותו, אפשר היה להבחין בו חבוש בכומתה אפורה שבתית נדחק בין העומדים. 'לאן הוא הולך?', שאלתי בליבי והמשכתי לעקוב, שם לב כיצד הוא מפלס לו דרך בין האזרחים האנגלים שומרי הסדר. ואז בהבזק של רגע ראיתי אותו רץ הישר אל המרכבה.

"עצור!", צוה המלך על הרוכב.

"הקהל העצום על המדרכות השמיע רחש קל של התפעלות. 'המלך עצר את המרכבה בגלל ילד קטן שהתקרב אליה?'. והנה משרת לבוש שדר פותח בעבור המלך את החלון והמלך בכבודו ובעצמו מוציא את הראש מבעד לחלון ופונה אל הילד. השיחה נמשכה כמה דקות בוודות. אחריה

המלך סימן לרוכב והוא המשיך בנסיעה איטית לאורך המסלול המתוכנן מראש.

"הילד בעל הכומתה האפורה עוזב בראש מורכן אל המקום שבו עמד, על ידי.

"מה אמרת למלך? שאלתי אותו מלא סקרנות. חברי זכר לי חסד נעורים, ומכל הקהל - שרק הבחין בשנינו מווחחים ותמה על שהתרחש מול עינו אני הוא היחיד שזכיתי לשמוע בדיוק מה נאמר בשיחה. וכך הוא אמר לי. 'כשניגשתי אל המלך הוא שאל אותי מה רצוני. ענית לו ' שאני ילד קטן, ואני נמצא כאן לבד באנגליה. אבא ואמא שלי נשארו בגרמניה, ואני כל כך מתגעגע אליהם. כבר לילות רבים שאני לא ישן בלילה. ואמרתי לו אולי אתה אדוני המלך תוכל להביא אותם אליי המלך התעניין ושאל אותי מי הם הוריי. נקטתי בשםם ובשם העיר אשר הם מתגוררים. המשרת הוציא פנקס משלחן אבור ועט נובע הוא רשם כל מילה. לבסוף אמר לי המלך שלא אהיה עצוב וכי המלחמה תגמר והורי יחזרו אליי'.

"שבועיים עברו מאז אותו מעשה. הגעגועים להורים, ולבית שנשאר מאחורה המשיכו לצלוף בנו בלילות ולאכול כל טיפת ריכוז בשיעור. רק במשחקים היינו מוצאים טיפת נחמה, שוכחים איפה אנחנו נמצאים רצים וצועקים במלוא הפה.

"שבועיים עברו. שבועיים בדיוק והנה בעיצומו של שיעור דופק תלמיד על הדלת ומבקש לקראו לידידי לחדר המנהל. כל הדרך אל המנהל רעד החבר מפחד. מה רוצה ממנו המנהל? היה לו ברור כמעט באופן ודאי שהמנהל קורא לו משום שהפר את הסדר ונגש אל המרכבה באותו יום הולדת של המלך.

"הוא ניגש למשרד המנהל, נקש על הדלת ואחרי קבלת אישור פתח אותה, ואז הוא נעצר על עומדו. המנהל ישב על יד שולחנו הכהה ולפניו ישבו אביו ואימו. הוא כמעט שלא היכרם כמה קמטים נוספו על פניהם בחודשים הספורים שלא שהה לידם. זקנו של אבא התחיל להלבין כאילו הוא הזקין בין יום.

"הייתה זו תקופה קשה. הילדים נשלחו ברכבת ומאז לא תמו הגזירות והרדיפות להיות יהודי בגרמניה של אז פירוש הדבר היה - שכבר אין לך מקור פרנסה. החנות שלך הולאמה, מקום העבודה שלך פיטר אותך. ללקוחות גויים אסור לבוא אליך לקנות ממך סחורה או למכור לך. בגרמניה של אותם ימים היו יהודים נחטפים מבתיהם ונשלחים למחנות עבודה. היו יהודים שעברו ברחוב והוכו עד מוות כשחטאם היחיד הוא היותם יהודים. המצב רק הלך והדרדר אבל לצאת משם כבר אי אפשר היה. משלוח הילדים היה המשלוח האחרון אל המערב, אחר כך מי שנשלח - נשלח מזרחה, אל מחנות הריכוז וההשמדה.

"והנה בתוך הפחד והאימה מגיעים שליחים מטעם מלך אנגליה ובריש גלי מוציאים מתוך גרמניה שני הורים יהודים.

"התפקיד של המלך באנגליה הוא תפקיד של כבוד בלבד, תפקיד סמלי, מסביר הגאב"ד של ירושלים. 'המלך עשה השתדלות רבה הפעיל קשרים כדי לחפש את ההורים של הילד, הפעיל סמכויות כדי להביא אותם אליו. הכל כדי שיוכל לקיים מה שהוציא בשפתיו, את ההבטחה.

הגאב"ד נאנח, 'הנה החבר שלי ניצל את ההזדמנות שהייתה לפניו, הוא בא אל המלך וביקש את הבקשה הגדולה הזו, ההורים שלו הגיעו לאנגליה וניצלו. הוא הציל אותם.

"אבל ההורים שלי נשארו עמוק בתוככי גרמניה ויותר לא ראיתי אותם. כל ימי הייתי מצטער למה לא נגשתי אז אל המלך באותה חגיגת יום ההולדת? אולי אם הייתי מנצל את ההזדמנות הייתי זוכה גם אני...

מחלוקת תנאים מפורסמת היא בגמ' (ר"ה יא.) מתי נברא העולם בתשרי או בניסן:

"תניא רבי אליעזר אומר בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות וכו', בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות וכו', בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל. ע"כ. לדעת ר' אליעזר העולם נברא בחודש תשרי ואילו לדעת ר' יהושע העולם לא נברא אלא בניסן. וביאר המהרש"א שם (ד"ה בתשרי):

"יצא לנו מאלו דברים כי לכן נקבע ראש השנה באחד בתשרי לפי שהעולם נברא בו- דהיינו האדם, ובו בא האדם לדין על שחטא, ושם אדם הראשון, והקב"ה ברחמים שברא העולם מחל לו וכו'"

דהיינו ראש השנה הוא היום בו חטא אדם הראשון, עמד בדין ושם בתשובה לפני הקב"ה. והיינו לדעת ר' אליעזר. אם כן, היום הראשון לבריאה היה בכ"ה באלול וביום השישי לבריאה, א' תשרי, נברא האדם ובו ביום חטא.¹ ולפיכך נקבע יום זה כיום משפט לכל באי עולם. אך יש להבין אליבא דר' יהושע דהעולם לא נברא אלא בניסן. אם כן תחילת בריאת העולם היה בכה' אדר ויום השישי לבריאה היה א' ניסן ובו נברא האדם ובו גם חטא. ומהי אם כן סיבת קביעת ראש השנה בתשרי.

ואין לומר דלר' יהושע ראש השנה בניסן הוא. דמוכח מדברי הגמ' כי אפילו לר' יהושע ראש השנה יוצא הוא בתשרי:

"רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם וכו', בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל."

הרי דנתבטלה עבודה מאבותינו ששה חודשים קודם יציאת מצרים היינו בתשרי. ומדנקט הגמ' בראש השנה בטלה עבודה ולא בתשרי מוכח מכאן דראש השנה הוא תשרי אפילו לר' יהושע. וכן כתבו התוס' שם (ד"ה בראש) דר' יהושע מודה בהא.

ועוד דמשמע מהמשנה (ראש השנה כה.) להיפך:

"באו שנים ואמרו וכו' וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הרכינס עדי שקר הן וכו' אמר לו רבי יהושע רואה אני את דבריך. שלח לו רבן גמליאל גזורני עלך שתבוא אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכפורים שחל להיות בתשבוך, הלך ומצאו רבי עקיבא (לר' יהושע. רש"י) מיצר וכו' נטל מקלו ומעותי והלך ליבנה אצל רבן גמליאל וכו' עמד ר"ג ונשקו על ראשו, א"ל בוא בשלום רבי ותלמידי וכו'. ע"כ."

ולכאורה יש לומר כי לר' יהושע היה חשבון שונה בחישובו של ראש השנה ויה"כ. אך באמת זה אינו, ואדרבה נראה מכאן דראש השנה אף לדעת ר' יהושע אינו יוצא אלא בתשרי ורק סיבת נאמנות העדים היא זו שהביאה לחשבון שונה. אם כן מוכח דלר' יהושע ראש השנה בתשרי הוי. ואם כן קשה, דלר' יהושע אין העולם נברא אלא בניסן אך ראש השנה בתשרי הוי. ועוד, דלא מבואר טעם קביעת ראש השנה בתשרי.² בשלמא לר' אליעזר דהרי אדם הראשון חטא באותו היום, ובאותו יום עמד בדין ועל כן נקבע כיום הדין לדורות. אך לדעת ר' יהושע לא מבואר הטעם לקביעת יום הדין בתשרי (ואדרבה לשיטתו אדה"ר לא חטא אלא בניסן).

ועוד יש לעיין מה הנפק"מ למח' זו, הרי גם לר' יהושע ר"ה הוא בתשרי וכמו שמוכח מגמ' ומהתוס' וכמש"כ. ואם כן, אין נפקותא לדינא אלא במציאות בעלמא. ויש להבין עוד אף את דעת ר' אליעזר, הרי העולם לא נברא אלא באלול ורק היום האחרון נברא בתשרי אם כן היה ראוי לומר כי 'באלול נברא העולם' ואילו רק 'אדם נברא בתשרי'.

הנה מצינו בנדרים (ט:):

"שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, אלו הן: תורה ותשובה, גן עדן וגיהנום, כסא הכבוד ובית המקדש, ושמו של משיח וכו'. בית המקדש דכתבי כסא כבוד מרום ראשון." ע"כ.

וביאר הר"ן שם (ד"ה ז' דברים):

כלומר שעלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם שאי אפשר לעולם בלא הם וכו'.³

¹ אמר רבי יוחנן בר חנינא, שתיים עשרה שעות הוי היום: שעה ראשונה הוצבר עפר ושניה נעשה גולם וכו' תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרה, אחת עשרה נידון, שתיים עשרה נטרד והלך לו. (סנהדרין לח:).

² ואף המהרש"א לא ביאר אלא את דעת ר' אליעזר ולא ביאר כלל את דעת ר' יהושע.

³ ועיין מהרש"א שהשיג על פירוש הר"ן, וכתב הוא שם שהדברים כפשוטם.

והרד"ק (ישעיה כב, יא) מחדד הדברים:

"כמו שאמרו רבותינו ז"ל ז' דברים נבראו קודם שנברא העולם וכו' ואין משמעות הדרש הזה כמו שמבינים אותו המון התלמידים, אלא פירוש שעמדו בכח להבראות קודם שנברא העולם לפי שהדברים האלה הם תכלית בריאת העולם"

בין כך ובין כך נמצינו למדים כי בית המקדש במהותו מהווה יסוד חשוב בבריאת העולם, ובלעדי המקדש 'אי אפשר לעולם להתקיים' וכדברי הר"ן. והטעם מבואר, הדנה ידוע כי תכלית בריאת העולם היא כי נתאוה הקב"ה לדירה בתחתונים.⁴ וע"י בניית בית המקדש מקיימים אנו למעשה את תכלית בריאתו. יתר על כן מצאנו, כי בניית מקדש הינה השלמה למעשה הבריאה. כלומר אין הבריאה שלימה אלא עד שיבנה בית המקדש.⁵ וכביית המקדש כך גם המשכן.⁶ אם כן בעצם בניית המשכן במדבר, הושלם למעשה בריאת העולם. ואין המעשה נקרא אלא על שם סופו ותכליתו. יוצא אם כן שבריאת העולם לא הייתה אלא בניסן בחנוכת המשכן במדבר. וליתר דיוק אפשר לומר בא' ניסן שהוא היום השמיני להקמת המשכן והיום הראשון לחנוכת המשכן ולהקרכת קורבנות הנשיאים:⁷

"א"ר שמואל בר אמי מתחילת ברייתו של עולם נתאוה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים מה נפשך אם לעניין החשבון לא היה צריך למימר אלא אחד שנים שלשה וכו' אימתי פרע להם הקב"ה להלן בהקמת המשכן שנאמר (במדבר ז, יב): "ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו" ראשון לברייתו של עולם אמר הקב"ה כאילו באותו יום בראתי את עולמי תני עשר עטרות נטל אותו היום ראשון למעשה בראשית וכו'.⁸ ע"כ.

וכן הוא במדב"ר (יג, ו):

"אמר ר' שמואל בר אבא: מהו ביום הראשון? מן היום הראשון שברא הקב"ה את העולם נתאוה לדור עם ברייתו וכו' אלא כיון שהוקם המשכן והשרה בו הקב"ה שכירתו וכו' הנשיאים להקריב, אמר הקב"ה יכתב שביום זה נברא העולם. ד"א ביום הראשון ביום שהוקם המשכן אינו אומר כאן אלא ביום הראשון, מהו הראשון- לבריאת העולם"

א"כ אפשר לומר לדעת ר' יהושע שהעולם לא נברא אלא בניסן משום הקמת המשכן. והמשכן מהווה השלמת מעשה הבריאה. כלומר עד א' ניסן בשנה בו הקימו בני ישראל את המשכן לא היה מעשה הבריאה שלם ובעצם היום השמיני למילואים נברא העולם וכדברי המדרש. יוצא מאלו הדברים דליכא פלוגתא במציאות וגם ר' יהושע מודה כי ששת ימי הבריאה נעשו בימי אלול ובריאת אדם הראשון היה בא' תשרי. ואם כן ביום ההוא חטא ועמד לדין, ולכן ראש השנה הינו בא' תשרי.⁹ אך 'בניסן נברא העולם'- מכיוון שבניסן הוקם המשכן והושלם למעשה בריאת העולם. ומכאן אפשר להבין אף את דעת ר' אליעזר דהרי אף לשיטתו רוב העולם נברא באלול ואילו רק האדם נברא בתשרי, ואם כן היאך נאמר כי בתשרי נברא העולם. אך לפמש"כ שפיר הוא, כי האדם הינו נזר הבריאה ותכליתה. ואין הקב"ה קרוא מלך עד שנברא האדם. ומכאן מוכח דבתשרי נברא העולם דהוי השלמת הבריאה. וביאור מחלוקתם היא על תכלית בריאת העולם האדם או המשכן ומתוך כך מתי נקרא 'מן' בריאת העולם. דלר' יהושע הוא א' ניסן, ולר' אליעזר הוא א' תשרי.

וכעין הדברים מצאתי בקדושת לוי, לר' יצחק לוי מברדיטשב (דרוש א' לפסח):

"מאמר הגמ' הנ"ל, חד אמר בניסן נברא העולם, וחד אמר בתשרי נברא העולם. ונבאר דליכא פלוגתא ביניהם, ויבואר על דרך משל, אחד שעשה איזה דבר יש בו שני דברים, אחד- העשייה, ואחד- הטעם למה עשה כן. כביכול כשברא הקב"ה את עולמו לא נודע הטעם על מה ברא העולם, ובאמת עיקר בריאת העולם היה בשביל להשתעשע בעולמו עם ישראל (ראה ויק"ר לו, ד), שיעשו רצונו ויכירו גדולתו, ויכינו שהכל לכבודו ברא (אבות פ"ז מ"א), אבל בשעת בריאת העולם עדיין לא נודע הטעם על בריאתה, עד ניסן שיצאו ישראל ממצרים, וראו הכל כי הוא אלוקים אדון

⁴ דכתיב 'ושכנתי בחוכם' ועיין במפרשים שם.

⁵ והדברים נוקבים עד מאוד בחיובינו לדרוש ולהתפלל את בנית בית המקדש...

⁶ שכן המשכן הוא בית מקדש זמני ונווד. ועוד שגם הוא קרוא 'מקדש'. אך עיין רמב"ם ריש הלכות בית הבחירה. (וסמ"ג מ"ע קס"ג). ובכס"מ שם. ובלח"מ ריש הלכות מלכים. ומ"מ לענייננו נראה כי המקדש והמשכן גניין אחד הם.

⁷ ויש להוסיף את המשנה באבות 'על שלשה דברים העולם עומד וכו' ועל העבודה. ע"כ. והיינו הקורבנות.

⁸ בראשית רבה. ומובא גם כן ברש"י שם.

⁹ ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה" (במדבר ז, יב).

¹⁰ ודברי המהרש"א מוסבים הן לדעת ר' אליעזר והן לר' יהושע.

בניסן נברא העולם, הא חזא ליה יומי זוטי ויומי אריכי (בתקופת תמוז והיה לו לידע שמנהגו של עולם. רש"י). [דהוי] זוטי כולי האי לא חזא".

כלומר בברייתא מבואר כי אדם הראשון ראה ימים מתמעטים וקצרים וחשב הוא שמפני חטאו מחשיך העולם (וישב בתענית). וכיוון שהגיע תקופת טבת שבו הימים מתארכים הבין כי זהו דרכו של עולם (ועשה ימי משתה ושמחה). ולכן, בשלמא לר' אליעזר - שבתשרי נברא העולם, ראה אדה"ר ימים קצרים בתקופת תשרי, וימים ארוכים רק בתקופת טבת. אך לר' יהושע יוצא שראה אדה"ר ימים קצרים כבר בתקופת ניסן, ואחריהם ימים ארוכים בתקופת תמוז, ואם כן היה לו להבין שכך הוא מנהגו של עולם! ומתוצאת הגמ' שימים קצרים כ"כ כמו ימים אלו של סוף תקופת תשרי, עדיין לא ראה ולפיכך חשב שהעולם מחשיך בעבור חטאו.

וא"כ, מוכח מדברי הגמ' כי לדעת ר' יהושע האדם נברא בא' ניסן ובניסן נברא העולם, ומח' ר' אליעזר ר' יהושע הוי כפשוטם ודלא כמש"כ. ולפי"ז צריך לומר כי זהו פירוש המדרשים (המובאים לעיל) הוא כפשוטם של דברים שביום א' ניסן נברא העולם.¹¹ ולכן הוי הוכחה לשיטת ר' יהושע. וכן משמע מפירוש רש"י בבראשית פרק ח' פסוקים ה' ו-י"ג, שתפס דהמח' כפשוטם של דברים. ומ"מ עדיין צ"ע...

¹² ועדיין צריך ביאור, דהרי מבואר מהמדרש כי א' ניסן, יום בו הקריב נחשון בן עמינדב את קרבנו, אינו היום הראשון לבריאת העולם אף אליבא דר' יהושע. אלא היום השישי בבריאה. וצ"ע.

עולם, וכי הוא ברא כל העולמות, ואותו ראוי לעבדו. **ונמצא בניסן נתגלה הטעם על בריאת העולם**, כדי שיתגלה אלקותו בעולם, וזה היה טעם בריאת העולם. ע"כ.

ואם כן מוכח שפיר הדברים, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים'.

ואמנם אמת הוא כי הרב הזכיר יציאת מצרים ולא בנית המשכן, אך מצאתי במדרש "בזכות מה יצאו ישראל ממצרים א"ר יהושע בן לוי מפני שצפה הקב"ה שהם עתידין לעשות לו משכן שנאמר (שמות כט) וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים ע"מ לשכני בתוכם הוי לא יצאו ישראל ממצרים אלא בזכות המשכן. ע"כ. והדברים בהירים הם. ואף כי נאמר כי הרב דיבר על יציאת מצרים דווקא ולא על בנית המשכן, נראה הדבר מ"מ כי העניין עניין אחד הוא.

אך הנה ראיתי את הגמרא בע"ז (ח.):

"ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך (מתשרי עד טבת. רש"י) אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי, עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים. עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר וכו'. בשלמא למ"ד בתשרי נברא העולם, יומי זוטי חזא יומי אריכי אכתי לא חזא. אלא למ"ד

ברוך אומר ועושה...

הפינה השבועית

של הרב סתיו

הרב משה סתיו שליט"א

האין לנו מפתח לחיים? אנו מקבלים הרבה החלטות בחיים – חלקן, שלפחות במבט ראשון נראות קטנות, וחלקן גורליות. אף פעם איננו בטוחים מראש כיצד ישתלשלו הנסיבות, והאם נדע לעמוד בהחלטתנו. וכאן ניתן לנו כלי – כעומק הכוונה הטהורה ויראת השמיים שהשקענו בהחלטה, כך תהיה החלטה זו יציבה בכל הנסיבות.

וזו התשובה השלמה שהגדירה הרמב"ם "שיעיד עליו יודע תעלומות שאינו שב לחטאו": לא מדובר כאן על ידיעת העתיד של הבורא, אלא על עומק החזרה בתשובה וההחלטה שיציבה באופן מוחלט, בניגוד לרשעים שמלאים חרשות. המקבל על עצמו קבלה שלמה ממילא שוב לא יחטא עוד.

חותמו של הקב"ה אמת. אם רוצים אנו להחתם בחותם זה, עלינו גם-כן להיות אמיתיים. חוסר האמת שבדורנו נובע כתוצאה ישירה מחוסר האמונה באלוהי האמת, שכתוצאה ממנו ערכי ההגינות והאמת מאבדים את משמעותם. אפילו בין אומות העולם, יכולים אנו לראות שאומות שמאמינות בה', ערכי האמת מכובדים אצלם יותר. יכול הציניקן לומר שזה חיצוני בלבד: אמנם גם אמונתם חיצונית היא, אבל סוף-סוף יש קשר בין הנושאים, כי אלו המצהירים על אמונה הם שמתביישים יותר כשתופסים אותם בשקר.

רוצים אנו לחזור בתשובה באמת. איך עושים זאת? עצה גדולה נתנו לנו חכמי המוסר: שיקבל האדם על עצמו בימים אלה קבלה אחת, ואפילו קטנה, אבל שיקיימנה באופן מוחלט. ולכן רצוי שהחלטה קטנה יקבל על עצמו באמת, כך שיוכל לעמוד בה, אבל באופן מוחלט, ובנקודה זו תהיה תשובתו באמת וככל שתיווצר בנו הנהגה אמיתית בפרט כלשהו, יפתח לנו פתח לאמונה אמיתית שעליה נאמר 'שפת אמת תיכון לעד'.

תופעה נפוצה שאנו נתקלים בה יותר ויותר הינה חוסר החלטה או יותר נכון חוסר עמידה בהחלטות אנו מוצאים יותר ויותר אנשים שמשנים את דעתם בקלילות לדוגמה אפשר להביא את נושא ביטול אירוסין שיותר ויותר מתפשט, סיכום על חברותא וכדומה, ובעולם הרחב. בגמרא במסכת ב"ב מסופר שבבא בן בוטא סמך על הבטחתו של הורדוס להרוס את בית המקדש הישן כדי לבנות חדש, על אף ההלכה שלא הורסים ביהכנס"ס על מנת לבנות אחר במקומו, משום "שאני מלכותא דלא הדרא בה". הסבר זה נתפס אצלנו כהזוי – אף אחד מאיתנו לא יוציא דמי נסיעה באוטובוס על סמך הבטחה. האם תופעה זו הינה רק התדרדרות מוסרית חברתית?

אנו מוצאים בדברי חז"ל התייחסות לאמירת אמת וליציבות בדיבור הרבה מעבר לענייני בין אדם לחברו. כך בגמרא במכות (כד). "בא דוד והעמידן על אחת עשרה", ובמעלת "דובר אמת בלבבו", כאשר מוצג רב ספרא שלא רצה לקבל את המחיר הגבוהה היות ובדעתו הסכים למחיר הנמוך, אף שאין בזה משום גזל או אונאה, וכן בדרשת חז"ל על הפס' והייתי בעיניו כמתעתע לגבי יעקב שהשוו בין שקר לעבודה זרה, ועוד דוגמאות רבות מציגות את הרשע כ"איש תהפוכות", "איש מרמה", לעומת הצדיק שהנו איש אמת.

אמנם ישנה דרגה נוספת של אמת לא רק בדיבור ומחשבה ביחס לשני אלא ביחס לעצמו מי שאין לו מחויבויות להחלטה שלו עצמו.

הגמ' במס' נדרים (ט): מביאה את מנהגו של שמעון הצדיק שלא היה אוכל אשם נזיר טמא כיון שכאשר רבים על הנודר ימי נזירותו (שלא תכנן מראש), הוא מתחרט והקרבן קרוב להיות חולין בעזרה. חוץ מנזיר אחד מהדרום שבא לגלח וכששאלו "מה ראית לגלח שערך זה הנאה", סיפר לו שפחד מפיתוי היצר הרע. מסביר הר"ן (שם) שהיית וכוונתו של אותו נזיר הייתה לשם שמים, אגן סהדי שלא התחרט. מבואר, שעומק כוונתו לשם שמים יצר הייתה עוצמה של יציבות להחלטתו, כך שגם כאשר התחדשו קשיים הוא נשאר בהחלטתו.

¹ אני לפעמים מפחד לשאול מאורס מתי הוא מתחתן כי לא בטוח שהוא עדיין מאורס

כל באי עולם עוברים לפניו כבני ארון...